Marko Marinčič

Getski Ovidij pri Prešernu in Polizianu: literarni mit, politični vzorec, civilizacijski argument

Leta 1958 je italijanski avtor Bartolomeo Calvi v Torinu izdal knjigo z naslovom *Fonti italiane e latine nel Prešeren maggiore*, delo majhne znanstvene vrednosti, a z izrednim političnim nabojem. Calvijev odnos do Prešerna je – tako se zdi iz današnje perspektive – nenavadno dvoličen: Slovana po eni strani temeljito pozna in navdušeno občuduje, po drugi ga bere kot neizvirnega posnemovalca latinskih in neolatinskih (=italijanskih) klasikov, kot pesnika z latinsko-italijansko kulturno formacijo, ki se v skladu svojim obrobnim poreklom (skoraj po naključju) izraža v slovanskem jeziku. Čeprav se Calvi izogiba neposredni aktualizaciji, njegov poklon Prešernu pogosto zveni kot pokroviteljska poslanica slovanskim sosedom:

Kratka pesnitev (*sc. Krst pri Savici*)..., ki je v skladu z avtorjevim namenom gotovo veliko prispevala k zjasnitvi v mentaliteti njegovih sonarodnjakov – da bi se (tudi iz političnih in domoljubnih nagibov) odvrnili od nordijskih prividov ter začeli uživati sadove in cvetove sončnih vrtov toplega Juga. To pravim zato, ker sem globoko prepričan, da je *Krst pri Savici* predvsem navdušen poklon italijanski in sploh (*sic!*) klasični kulturi.¹

Calvi nas torej prek Prešerna dobrohotno vabi v mediteranski Commonwealth, ki nas bo pod praporom apeninskih Neolatincev ubranil pred meglenim Severom. Če slovenskega bralca ob tem ne bi prevzemala pravična jeza, bi bil italijanskemu pokrovitelju kot olajševalno okoliščino morda pripravljen priznati

¹ »Un poemetto... che nell'intenzione del suo autore doveva fortemente contribuire a snobbare forse le menti de' suoi connazionali e a ritrarle dalle visioni nordiche, anche per ragioni politiche e di sentimento patrio, e guidarli a pascersi de' frutti e fiori de' più soleggiati giardini del Sud. Dico questo perché sono intimamente persuaso che il «Battesimo presso la Savizza» è soprattutto un fervido omaggio alla cultura italiana e, in generale [*sic!*] classica ...« Calvi, *Fonti italiane e latine*, 193-94; prevod M. M.

njegovo ujetost v pozitivistično paradigmo. Calvi je zapoznel dedič skrajnega literarnozgodovinskega pozitivizma, ki je kot objektivna empirična znanost tekmoval z naravoslovjem. V skladu s tainovsko literarnozgodovinsko genetiko razume vplivanje v smislu dolga, kot proces, v katerem je vloga prejemnika pretežno pasivna. Calvijeva »viroslasje« je sicer površno in neiznajdljivo,² vendar lahko njegovo zbirateljsko vnemo razumemo tudi kot dodaten dokaz, da je *hommage* Prešernu kot obrobnemu dediču (neo)latinskega kulturnega imperija morda iskren in prav nič zahrbtn. Upravičen gnev si je Calvi prislužil šele s tem, ko je svojo naivno darvinistično raziskavo odel v pokroviteljsko nacionalistično retoriko.

Po zaslugi Calvijeve knjige je imelo vprašanje Prešernovih latinskih in italijanskih zgledov več desetletij neprijeten priokus. Zgovorno je zlasti skromno zanimanje literarne zgodovine za *Eneido* kot zgled za *Krst pri Savici*. Bese-dilne paralele med obleganjem Ajdovskega gradca in Enejeve Troje, ki sta jih zabeležila Janko Kos in Jože Kastelic,³ so očitne; poleg tega je navezavo prvega slovenskega epa na temeljno pesnitev zahodnega epskega kanona mogoče razumeti kot prvi korak v procesu literarne kanonizacije *Krsta pri Savici* – ta se kot miniatura »slovenska Eneida« že ob nastanku poteguje za položaj nacionalnega epa in s tem pripravi teren za sprejem »nacionalnega mita« o Črtomiru.⁴ Toda ob branju Calvijevih *Italijanskih in latinskih virov* se Vergilijev ep nenadoma izkaže za kočljiv zgled, tudi zato, ker se je italijanski nacionalizem od risorgimenta naprej rad skliceval na Vergilijev *imperium sine fine*. Calvijeva teza o prevladi latinsko-romanskih zgledov v Prešernovi poeziji tako nujno učinkuje kot preračunljiv politični konstrukt – *Eneido* v tem kontekstu prepoznamo kot preizkušeno sredstvo ideološke legitimacije.

In vendar vtis, da pri Prešernu latinsko-romanski zgledi celó prevladujejo nad nemškimi, ni povsem zgrešen. Smiselno je tudi vprašanje, ki si ga Calvi ob tem postavlja: zakaj se Prešeren *kljub* očitni pripadnosti germanskemu kulturnemu krogu in naslonitvi na nemško romantiko tako očitno obrača proti »cvetočim južnim vrtovom«? Močno prisotnost latinskih in romanskih pesniških zgledov je moč pojasniti tudi s politično nevtralnimi okoliščinami, npr. s prevlado razsvetljskega klasicizma v Prešernovi poeziji do leta 1830 in z njegovo navezavo na brata Schlegla.⁵ Toda ali je mogoče vnaprej zavre-

² Narodni muzej pod signaturo 20903 hrani izvod, popisan z ogorčenimi marginalijami Jožeta Kastelica.

³ Kos, *Prešeren in njegova doba*, 150-51; Kastelic, *Umreti ni mogla stara Sibila*, 205-8; Marinčič, *Il Battesimo presso la Savica*.

⁴ Kanonizacija Krsta, ki jo skozi poznejša medbesedilna prevrednotenja spremlja Juvan, *Imaginarij Keršta*, v vzvratni perspektivi izhaja iz ideje o »slovenski Eneidi«; tej temi je posvečena monografija, ki bo v kratkem izšla.

⁵ Zlasti na Friedrichovo sintezo med »antičnim« in »modernim«; Kastelic, *Umreti ni mogla*, 67-77. Zadržki, ki jih navaja Slodnjak, »Slovensko romantično pesništvo«, zadevajo predvsem nazorske razlike med Prešernom in Friedrichom Schleglom. V uporabi romanskih veznih oblik se Prešeren prek Čopa in tudi neposredno zgleduje po Augustu Wilhelmu Schleglu.

či Calviјеvo tezo, da Prešeren gravitira proti jugozahodu zato, ker se skuša s tem zavestno ali podzavestno zoperstaviti kulturnemu pritisku relativne germanske večine v avstroogrskem cesarstvu?

Najmočnejši argument, ki (vsaj na prvi pogled) podpira Calvijev literarni *Drang nach Osten*, je moral avtorju tega imperialističnega konstrukta ostati skrit. Skriva se namreč v Prešernovih nemških pesmih, te pa je Calvi zavestno in tendenciozno zanemaril; ne le zato, ker je njegovo zanimanje omejeno na *carmina maiora* (»Prešeren maggiore«?), temveč predvsem zato, ker bi z nemškimi pesmimi v njegovo mediteransko hortikulturo vdrl neprijeten nordijski hlad.

Prešernov nemški ciklus ima za moto del verza iz Ovidijevih *Pisem iz Ponta*:⁶

Et Getico scripsi sermone libellum. Ovidius.

Napisal sem tudi/celo knjižico v getskem jeziku.

Citat je iz trinajste pesmi četrte knjige *Pisem iz Ponta*, v kateri Ovidij poroča o svoji »knjižici« v getskem jeziku in o nastopu, s katerim je navdušil črnomske divjake. Izhodiščna paralela med Prešernom in njegovim rimskim zgledom je v tem, da sta oba napisala »knjižico« v tujem jeziku. Natančneje: obstoj Ovidijevega *Geticus libellus* je nedokazljiv (o tem pozneje), Prešeren pa je svoje nemške pesmi dejansko zbral v zbirko in jih v tej obliki vključil v cenzurni izvod *Poeziji*; pozneje je »nemški ciklus« v nepojasnjenih okoliščinah izločil.

Prešernov moto je mogoče razumeti na različne načine. Izhodiščni *tertium comparationis* je »pesnikovanje v tujem jeziku«. Vendar je politično breme tega početja na obeh straneh preveliko, da bi se lahko zadovoljili s tako površinsko vzporednico. V Prešernovem primeru je pisanje v tujem jeziku povezano z grožnjo potujčenja; nekatere nemške pesmi neposredno nagovarjajo vrhno plast slovenske družbe, ki podleaga prostovoljni asimilaciji. Ovidijeva literarna »asimilacija« se odvija v črnorskem izgnanstvu; osrednji retorični namen elegij iz izgnanstva je *captatio benevolentiae*, ključno sredstvo je zburjanje sočutja, vrhunec pa ta strategija doseže ravno z javnim recitalom v getskem jeziku. To je točka, ko najbolj civilizirani med rimskimi pesniki javno podleže jezikovnemu pobarbarjenju.

V kontekstu prizadevanj za nacionalno emancipacijo je *Geticus libellus* sramoten madež; tudi gimnazijsko izobražen Prešernov sodobnik je konstatcijo »napisal sem knjižico v getščini« sam pri sebi spontano dopolnil s patetičnim vzklikom:

⁶ Citiram po kritični izdaji Janka Kosa, *France Prešeren*; samostojno izdajo nemških pesmi je oskrbel Wilhelm Baum, *France Prešeren: Deutsche Dichtungen*. Odmevom Ovidija v slovenski književnosti, zlasti pri Prešernu, je Kajetan Gantar posvetil dva prispevka: »Paralele med Ovidom in Prešernom«, in *De Ovidii in litteris Slovenicis*.

A! pudet ... et Getico scripsi sermone libellum. (Pont. 4.13.19)

Ta sramota! ... Napisal sem tudi/celo knjižico v getskem jeziku.

Et ni izraz poliglotskega ponosa, saj se ne nanaša samo na *Getico sermone* (»tudi v getskem, ne le v latinskem jeziku«), temveč na celotno situacijo kot znamenje sramote: »Ta sramota! Nazadnje se mi je zgodilo *celo to*, da sem napisal knjižico v getskem jeziku.« Če skušamo nekoliko tendenciozno vzpostaviti popolno ujemanje, je treba najti vzporednico tudi Ovidijevi situaciji v črnemorskem izgnanstvu. Se tudi Prešeren sredi germanske pustinje počuti kot izgnanec? Ali tudi germanski svet, podobno kot svet antičnih Getov, pomeni barbarstvo? Razdelitev vlog je že v izhodišču provokativna: »po naravi« bi rimska vloga pripadla germanskemu imperiju, Prešeren pa bi se lahko implicitno skliceval na geografsko sosedstvo med antičnimi Geti in starimi Slovani.⁷ Vendar je pri Prešernu ta »naravna« hierarhija narodov obrnjena na glavo: Prešeren Germane očitno potiska v vlogo črnemorskih barbarov. Tudi njegova »getska knjižica« pomeni neprosto voljen padec v barbarstvo, le da Slovan pobarbarjenja ne doživlja v fizičnem izgnanstvu, temveč svoj kulturni položaj med germansko večino občuti kot jezikovni eksil.

⁷ V podobnem smislu se Herescu, »Ovide, le premier poète roumain«, lokalpatriotsko sklicuje na »getskega« Ovidija. Gl. sliko 1, monumentalni Ovidijev kip, ki krasi Ovidijev trg (Piața Ovidiu) v romunski Constanți (antični Tomis).

Bistveno pomembnejša od paralele med barbarskimi Geti in Nemci je implicitna identifikacija Slovana v domačem izgnanstvu z rimsko/latinsko civiliziranostjo. Sporočilo te identifikacije se presenetljivo ujema s Calviјеvo tezo o kulturni koaliciji podalpskih Slovanov in Neolatincev na Apeninskem polotoku zoper ledeni Sever. Ovidij ni katerikoli rimski pesnik. Je pesnik obdobja, ki je samo sebe programsko predstavljalo kot vrhunec rimske civiliziranosti; še več: po splošnem prepričanju, ki je bilo razširjeno že v Prešernovem času, je Avgustova politika Ovidija izvrgla kot ekscesni primer urbane, mondeno kozmopolitske civiliziranosti.⁸

Priznajmo: vzporednica med Nemci in »nečloveškimi« Geti je politično eksplozivna. Še nevarnejša se zdi, če pomislimo, da je implicitni in v številnih primerih dejanski naslovljenec Ovidijevih elegij iz pontskega izgnanstva »cesar«, namreč Avgust, ki ga Ovidij redno imenuje *Caesar*. Gotovo ni naključje, da je bila pesnitev, s katero Ovidij v pesmi 4.13 navdušil barbarske Gete, ravno panegirik Avgustu:

A! pudet et Getico scripsi sermone libellum
structaque sunt nostris barbara uerba modis:
et placui – gratare mihi! – coepique poetae
inter inhumanos nomen habere Getas.
Materiam quaeris? Laudes: de Caesare dixi!

...

Haec ubi *non patria* perlegi scripta *Camena*,
uenit et ad digitos ultima charta meos,
et caput et plenas omnes mouere pharetras,
et longum Getico murmur in ore fuit,
atque aliquis »Scribas haec cum de Caesare« dixit
»Caesaris imperio restituendus eras.«

(*Pont.* 4.13.19–23, 33–38)

Ah, kakšna sramota! Napisal sem celo knjižico v getskem jeziku in barbarske besede vzdal v domače (tj. latinske) napeve. Čestitaj mi: požel sem uspeh in si med nečloveškimi Geti pridobil pesniški sloves. Sprašuješ po snovi? Bila je hvalnica; tema je bil Cezar. ... Ko sem prebral besedilo, napisano po nareku *tuje kamene*, in ko sem zvitek odvil do konca, so vsi začeli prikimavati in majati polne tulce; dolgo so med seboj po getsko šepetali, nazadnje pa se je nekdo oglasil: »Če tako pišeš o Cezarju, bi ti moral že davno z odlokom dovoliti, da se vrneš.«

⁸ Labate, *L'arte di farsi amare*, odnos med Ovidijevo »mondeno« civiliziranostjo in uradno ideologijo avgustejskega Rima razlaga bolj diferencirano, v smislu dialektične sinteze. Vendar je v 19. stoletju prevladovala predstava o Ovidiju kot disidentu; zunaj akademskih diskusij prevladuje vse do danes.

Poanta Ovidijevega getskega debija je na dlani: »Moja zvestoba Cezarju Avgustu je presunila celo trdosrčne barbare na pustih obalah Črnega morja, edino 'Cezar' je ostal neizproslen.« Vendar bi bilo skrajno naivno, če bi iz tega skleпали, da se v Prešernovem ovidijanskem motu skriva poskus literarnega atentata na avstrooogrskega cesarja kot enega od simbolnih dedičev rimske imperialne ideje. Avtor »getske knjižice« kot Prešernov zgled sugerira veliko bolj spravljivo sporočilo. Prešeren se ne sklicuje na *Umetnost ljubezni*, *Metamorfoze* ali *Faste* – v interpretaciji teh del je lov na subverzivne antiavgustejske poudarke legitimen že zato, ker so bila objavljena v desetletjih pred avtorjevim izgnanstvom in ker Ovidij kot razlog vladarjeve jeze izrecno omenja tudi »pesem« (*Tr.* 2.207). Nasprotno pa je strateški namen *Žalostink* in *Pisem iz Ponta* neizpodbitno sprava z Avgustom, preklic dekreta in pesnikova vrnitev v Rim.

Prešernov ovidijanski moto ima očitno ironično poanto; vendar ost ironije ni uperjena zoper cesarja in germansko večino v imperiju, temveč predvsem zoper pesnika samega. Uperjena pa je tudi zoper njegove rojake, saj je pesnikova odločitev za pisanje v »barbarskem« jeziku povezana z uklanjanjem asimilacijskemu pritisku v vrhnji plasti slovenske družbe.

Ihr, die entsprossen aus dem Slawenstamme,
Die ihr der eignen Mutter lang entzogen,
Die Bildung nicht an ihrer Brust gesogen,
Die man, wie mich, vertraut der deutschen Amme!

Nicht glaubet, daß ich euch deshalb verdamme,
Daß dankbar der Germanin ihr gewogen;
Nur daß sie wird der Mutter vorgezogen,
Das ist's, was in mir weckt des Zornes Flamme.

Der wahren Mutter soll, und muß sie weichen!
Doch mein' ich, daß es ziemt dem Pflegesohne
Der Pflegerin ein Dankgeschenk zu reichen.

Vom edlen Erz, nicht vom gemeinen Thone
Sei doch das, was er bringt der überreichen,
Die auf Armseligkeiten blickt mit Hohne.⁹

O brsti slovanskega debla, ki so vas za dolgo vzeli proč od lastne matere in omike niste srkali iz njenih prsi; vi, ki so vas kot mene zaupali nemški dojilji! Ne mislite, da vas zato obsojam, ker ste hvaležno naklonjeni Germanki. Le to, da ji dajete prednost, v meni vnema plamen jeze.

⁹ *Illyrisches Blatt* 7.4.1838, št. 14. Kos, *France Prešeren*, 2:86. Gl. sliko 2.

Pred pravo materjo naj se umakne, kot je prav! Vendar menim, da se gojencu spodobi, da svoji rediteljci v znak hvaležnosti izroči darilo. Iz plemenitega brona, ne iz navadne gline naj bo to, kar v dar prinaša bogatinki, saj ona na uboge stvari gleda prezirljivo.

Slika 2: Ilirski list, 15. junij 1833.

Prešeren delno ali povsem ponemčenih bralcev s svojimi svarili ne more do-
seči drugače, kot da si tudi sam vsaj začasno nadene »barbarski« kostum, s
tem pa protislovno postane predmet svoje lastne satire. Dokaz, da je sporočilo

Prešernovega ovidijanskega mota predvsem avtoironično, je moč najti v pesmi *Sängers Klage* I., ki je v cenzurnem rokopisu postavljena na čelo cikla in v tercinskem delu namig na Ovidija v Pontu razvije v neposredno primerjavo dveh pesniških usod:

Obschon die Lieder *aus dem Vaterlande*
 Verbannt den Liebling *römischer Kamönen*;
Konnt' er sich des Gesanges nicht entwöhnen,
 War still sein Leid zu tragen nicht im Stande.

Er lernte fremdes Wort im fremden Lande,
 Und klagte seinen herben Schmerz in Tönen,
 Die er als Kind nie hörte, Scythiens Söhnen
 An des beeisten Isters rauhem Strande.

Da ich wie er nicht kann vom Dichten lassen,
 Obwohl mein heimisch Lied mir nicht zum Frommen,
 Nur Mißgunst mir bereitet, blindes Hassen,

Vergebt! daß ich, ihm folgend, unternommen,
 In Worte meinen innern Gram zu fassen,
 Die ich vom meiner Mutter nicht vernommen.¹⁰

Čeprav pesmi so ljubljenca *rimskih Kamen* pregnale iz njegove domovine, se *ni mogel odvaditi petja* in ni znal molče trpeti svojega trpljenja. V tuji deželi se je naučil tuje besede in na obrežju zaledenelega Istra sinovom Skitije tožil nad svojo bridko bolečino v tonih, ki jih kot otrok nikdar ni mogel slišati.

Ker ne morem odnehati od pesnjenja, čeprav mi domača pesem ni v korist in mi prinaša samo nenaklonjenost in slepo mržnjo – zato mi oprostite, da sem sklenil po njegovem zgledu svojo najglobljo žalost preliti v besede, ki jih od matere nikoli nisem slišal.

Argumentacija tercinskega dela poteka približno takole: »Čeprav mi slovenske pesmi prinašajo samo mržnjo (podobno kot Ovidiju, ki je bil zaradi svojih latinskih pesnitev pregnan v Tomis), ne morem odnehati od pesnjenja. Oprostite mi torej, ker sem svojo žalost po njegovem zgledu izrazil v tujem jeziku.«

Logična nit tega utemeljevanja je na bistvenem mestu natrgana: pojasnila, zakaj Prešeren piše v nemščini, v resnici ne dobimo. Da »ne more opustiti poezije«, še ni zadosten razlog za dezerterstvo. Niti besede o tem, da je napol germanizirano vrhnjo plast slovenske družbe prisiljen nagovoriti v tujem je-

¹⁰ *Illyrisches Blatt* 15.6.1833, št. 24. Kos, *France Prešeren*, 2:85.

ziku. Razlog za jezikovno metamorfozo očitno tudi ni (domnevni) neuspeh slovenskih pesmi: *kljub* (domnevno) slabemu uspehu poezije v domačem jeziku bo pesnil še naprej, očitno izključno zaradi notranje potrebe in ne glede na jezik. Če sledimo črki (*Da ich ...*), je edini razlog nepremagljiva, iracionalna potreba po pesnjenju; izbira jezika je ob tem postranska.

Iz šepave argumentacije se izlušči prepričljiv vtis, da se pred našimi očmi spontano odvija potujčenje enega zadnjih jezikovno zavednih slovenskih piscev. Prepričan sem, da je to mišljeno kot avtoironična ponazoritev, kot didaktična inscenacija asimilacijskega procesa, in da je tudi v tem pogledu Ovidij neposreden zgled. Prvi vzrok za Prešernovo ponemčenje se skriva v *namišljenem podoživetju Ovidijeve izkušnje*, v fingirani situaciji, ko pesnik pod pritiskom tujega okolja čedalje bolj »pozablja« domačo govorico – in nazadnje skoraj spontano spregovori v barbarskem jeziku.

Prešernovo izhodišče so naslednji verzi Ovidijevih *Žalostinke*:

ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
nam didici Getice Sarmaticeque loqui.
nec tamen, ut verum fatear tibi, nostra teneri
a componendo carmine Musa potest. (*Žalostinke*, 5.12.57-60)

Zdi se mi že, kot da sem se »odučil« latinščine; kajti naučil sem se govoriti getsko in sarmatsko. *In vendar moje muze*, če ti povem po resnici, *ni mogoče obvladati, da ne bi več zlagala pesmi.*

Ovidij na tem mestu (še) ne izda maternega jezika (*Žalostinke*, *Tristia*, so kronološko pred *Pismi iz Ponta*), vendar je njegova argumentacija podobna Prešernovi: »Čeprav sem se latinščine že skoraj odvadil, se ne morem odreči pesnjenju« – tokrat še v svojem jeziku, ki pa je nekakšna polomljena *pidgin* latinščina. Ovidijevega izraznega obubožanja seveda ne smemo razumeti dobesedno; izgnanec, ki o sebi trdi, da njegova jezikovna kompetenca v latinščini čedalje bolj šepa, še vedno premore dovolj jezikovnega talenta, da svoje nemočno jecljanje duhovito ponazoriti z onomatopojijo:¹¹

ipse mihi videor iam dedidicisse Latine:
nam didici Getice Sarmaticeque loqui.

Med Ovidijevimi bralci najbrž nikoli ni bilo veliko naivnežev, ki bi si drznili upati, da bodo največjega latinsko pišočega literarnega artista kdaj zalotili pri jecljanju – Ovidij si ostaja zvest do konca in je še celo kot jecljavec »preveč zaljubljen v svoj lastni talent« (*nimum amator ingenii sui*; Kvintilijan, *Vzgoja govornika* 10.1.88); večje prikrita večšina (*ars adeo latet arte sua*, prim. *Metamorfaze* 10.252) pogosto vendarle udari na površje kot reflektirana meta-veščina.

¹¹ Barchiesi, *Il poeta e il principe*, 26–27.

Jezikovno in umetniško obubožanje pesnika, nasilno preseljenega v tuje okolje, je stalna tema *Žalostink* in *Pisem iz Ponta*. Gareth Williams delu *Banished Voices* sugestivno razkriva strategijo, ki jo Ovidij pri tem ubira; strategija je v retorični teoriji znana kot *dissimulatio artis*, »zatajevanje veščine«. Pripovedovalec Ovidijevih izgnanskih elegij skuša pri bralcih (in neposrednih naslovniki, npr. Avgustu) zbuditi sočutje tako, da z nenehnim sklicevanjem na nezmožnost (*recusatio* kot obrambna formula) po eni strani opozarja na svoje postopno jezikovno in umetniško obubožanje, po drugi strani pa se z virtuzno *obliko* izjav o tem sam postavlja na laž.¹² Glavni namen te strategije je *captatio benevolentiae*.¹³

Zvočna ponazoritev jecljanja je samo najbolj jasen namig, da besedilo pred nami ni avtobiografski »dnevnik izgnanstva«, temveč umetniška ponazoritev procesov in stanj, ki jih avtor zavestno reflektira; ni introspektivni dnevniški opis, temveč psihološko reflektirana in retorično-literarno stilizirana *ponazoritev* realnih procesov. To za Ovidijeve elegije iz izgnanstva velja na več ravneh: njihova »monotonost« in mehanična repetitivnost ni neposreden *izraz*, temveč mimetična *upodobitev* biografske situacije.¹⁴ Pesnikova jezikovna odtujitev se začne z nejasnim občutkom negotovosti; pesnik to negotovost čuti in pozna njene razloge,¹⁵ vendar njegove muze ni mogoče »obrzdati«. Vedno večjo komunikativno distanco ponazarja tudi oblika dveh elegijskih zbirk: v elegijah *Iz Ponta* pisemska oblika dokončno izpodrine obliko neposrednega nagovora, ki je v *Žalostinkah* še prevladovala. Razlatinjenje izgnanega pesnika doseže vrh z javno recitacijo v getskem jeziku.¹⁶ Zelo zgovorno je, da se ta nenavadna (in klasicistično navdahnjenemu bralcu grozo zbujajoča) predstava dogodi šele v zadnji knjigi zbirke.

Pri Prešernu, ki doživlja samo simbolno izgnanstvo, se celoten proces odvije naenkrat. V trenutku, ko beremo njegovo apologijo, je proces potu-

¹² Williams, *Banished Voices*, zlasti 50–99: »Ovid's pose of poetic decline«; isti, »Ovid's Exilic Poetry«, 354 in sl.

¹³ Williams, *Banished Voices*, 91–99.

¹⁴ Da je Ovidijevo izrazno nazadovanje v izgnanskih elegijah predvsem poza, so nekateri skušali dokazovati s statistiko: Luck, »Notes on the Language and Text«, in Williams, »Ovid's Exilic Poetry«, 360: »The 'reality' or otherwise of this decline is of less interest than the neurosis symbolized by his pose.« To seveda ne pomeni, da je sama izkušnja jezikovne odtujitve namišljena – k tej razlagi se deloma nagiba tudi Williams, *Banished Voices*, 3–8. Antibiografski dogmatizem nekaterih interpretov, ki izgnanstvo razlagajo kot avtobiografsko fikcijo, ni nič drugega kot posodobljena različica naivnega biografizma: razmerje med življenjem in literaturo se obrne za 180 stopinj, izhodiščno vprašanje pa je še vedno biografsko: »Kje je Ovidij pisal izgnanske elegije?«

¹⁵ Prim. tudi *Tr.* 3.1.17–18, 3.14.37–52, 4.1.89–94.

¹⁶ *Tr.* 5.12.58: »nam didici Getice Sarmaticeque loqui« je najbrž sarkastično pretiravanje. Vendar se verz v *Pontskih pismih* 3.2.40 ponovi v kontekstu, ki predpostavlja aktivno uporabo vsakdanjega jezika; šele v naslednji knjigi, 4.13, je Ovidij sposoben *pesnjenja* v getskem jeziku. Holzberg, *Ovid*, 197, se poigrava z možnostjo, da Ovidij na razvoj izgnanca v getskega pesnika prikrito namiguje že v tehle verzih: »Hos habet haec calamos, hos haec habet ora libellos, / haec uiget in nostris, Maxime, Musa locis.« (*Pont.* 3.8.21–22)

jčenja že dosegel dno: pesnik piše svoje »pismo iz dežele Germanov« že v novi koži »barbarskega pesnika«; besedilo, ki ga imamo pred seboj, je obenem »pismo iz izgnanstva« in slovanska ustreznica Ovidijevega *Geticus libellus*. Pesniški »jaz« slovanskega Ovidija se še v veliko manjši meri kot njegov klasični zgled zaveda, kaj se z njim dogaja: čeprav ne jeclja, se izraža nelogično. Pragmatično opravičilo za pisanje v nemščini lahko najdemo v avtorjevi želji, da bi s svojimi svarili dosegel tiste rojake, ki imajo nemško dojiljo rajši od matere. Obenem pa avtor vsebino tega svarila ponazori s praktičnim prikazom nezavednega procesa asimilacije. Bralcu tokrat ne ostane prihranjeno prav nič, niti zadnja etapa umetniškega propada – odločitev za *objavo* barbarske zbirke.¹⁷

Zgodovinskost Ovidijevega recitala v getščini je skrajno vprašljiva;¹⁸ najbrž gre tudi tu za enega v seriji brezupnih trikov, avtoironično karikaturu, s katero skuša izgnanec zbuditi usmiljenje pri cesarju. Morda je romantik Prešeren verjel v zgodovinskost Ovidijevega *Geticus libellus*; vendar razglabljanje o tem ne more imeti odločilne teže. Odločilno je, da je njegova lastna jezikovna metamorfoza samo hlinjena. Je kateri bralec *Ilirskega lista* res verjel, da se Prešeren zaradi neuspehov na literarni sceni odreka slovenščini? Slovenski nacionalni pesnik *in spe* očitno samo podoživlja Ovidijevo »pobarbarjenje«, in to z očitnim didaktičnim namenom.¹⁹ Značilno in tudi s stališča interpretacije Ovidija zanimivo je, da Prešeren Ovidijevih domnevnih pesniških poskusov ne razume biografsko, temveč paradigmatično; s tem se navezuje na dolgo tradicijo »ovidijanskih« literarnih eksilov, ki sega v srednji vek in jo v novem veku začena Poliziano.²⁰

Angelo Poliziano se je med letoma 1479 in 80 zaradi spora z Lorenzom Veličastnim za šest mesecev umaknil iz Firenc. Ozadja spora niso povsem jasna. Najbrž so ga sprožili pomisleki Lorenzove žene, ki Poliziana ni hotela sprejeti za vzgojitelja sinu Giovanniju, poznejšemu papežu Leonu X.; skoraj gotovo pa ni šlo za politično izgnanstvo v polnem pomenu besede: Poliziano se je prostovoljno odločil, da se za nekaj časa oddalji od firenškega dvora.²¹ Kljub temu je dal v vrsti literarnih izdelkov, ki so nastali v času njegovega bivanja v Mantovi in potovanj po Italiji (štirje latinski epigrami, *Sylva in scabium* in obsežno pismo), svojemu umiku iz Firenc literarno podobo izgnanstva, in to po Ovidijevem zgledu. Naslovnik teh besedil je Lorenzo v vlogi firenškega Avgusta.

¹⁷ Biografska ugibanja o razlogih, zakaj je Prešeren nemške pesmi pri korekturah izločil iz *Poezij*, bi se mi v tem kontekstu zdela brezploдна.

¹⁸ Prim. Williams, *Banished Voices*, 91–92.

¹⁹ S to domnevo se ob vprašanju nemških pesmi odpira podobna dilema kot ob vprašanju ljubezni do Julije. Tu je literarna kritika od Stritarja naprej ujeta v ontološki binom življenje/fikcija, ki ga je na resno teoretsko podlago postavil šele Rastko Močnik, *Julija*.

²⁰ McGowan, »Ovid and Poliziano in Exile«; o poznejši usodi izgnanega Ovidija Gaertner, »The Discourse Of Displacement«.

²¹ Prim. Martelli, »Angelo Poliziano«, 32–6.

V 13. elegiji (*De Ovidii exilio et morte*) Poliziano takole obnavlja Ovidijevo usodo:

terra tegit vatem teneros qui lusit Amores
 barbara, quam gelidis alluit Ister aquis.
 nec te, Roma, pudet, quae tanto immitis alumno
 pectora habes ipsis barbariora Getis? (*Eleg.* 13.3-6)

Poeta, ki je v igri pel nežne *Ljubezni*, pokriva barbarska zemlja, ki jo oblivajo ledene vodé Donave. Te ni sram, Roma, da si v srcu bolj barbarska celo od Getov? Da tako kruto ravnaš s svojim velikim potomcem?²²

McGowan si ob tem postavlja vprašanje, v katerem se skriva tudi ključ za razumevanje Prešernovega ovidijanstva: zakaj si je Poliziano za zgled svojemu prostovoljnemu izgnanstvu, ki je bilo bolj podobno študijskemu potovanju po Italiji in se je končalo s spravo, izbral pesnika, ki ga je njegov *princeps* za vselej izgnal v črnomorsko divjino?²³ A celo če je imela Polizianova šestmesečna ločitev od Firenc globlje politično ozadje, ni verjeti, da je povzročila tolikšen upad umetniške moči, kot bi bilo mogoče sklepati iz naslednjega epigrama:

O ego si possem laqueo subducere collum,
 et pedicis vinctos explicuisse pedes!
 haud equidem dubitem volucres superare canendo
 quas aluit campis unda Caystra suis.
 at nunc, phoebeos inter velut anser olores, 5
 agrestem rauco gutture fundo sonum.
 sed facile expediar, Medices, fiamque canorus,
 si modo tu dicas: Politiane, veni. (*Epigr.* 27)

O da bi lahko vrat izmaknil zanki in noge osvobodil spon! Gotovo bi v petju premagal ptice, ki so jih redile vodé na obrežnih poljih Kaistra. Zdaj pa kot gos med Fojbovimi labodi iz hripavega grla iztiskam neomikane (dob. »kmečke«) glasove. Vendar bi se zlahka osvobodil in ubrano zapel, če bi ti, Medičejec, izrekel besedi: »Pridi, Poliziano.«²⁴

Pesnikovo pobarbarjenje je očitno hiperbola, njen namen pa – kot že pri Ovidiju – *captatio benevolentiae*. Zdi se celo, da skuša Poliziano prek Mantovanca Vergilija vzpostaviti vzporednico med Ovidijevim izgnanstvom ob Črnem morju in svojim »izgnanstvom« v Mantovo: ptice s Kaistra (reka v Mali

²² McGowan, »Ovid and Poliziano in Exile«, 28.

²³ McGowan, prav tam, 26–27.

²⁴ McGowan, prav tam, 29–30, in op. 17.

Aziji) so labodi, ki jih omenja Ovidij v *Žalostinkah* 5.1.11,²⁵ prisposodo z gosmi in labodi pa si je Poliziano izposodil iz Vergilijeve *Devete ekloge* (v. 36), ki govori o nesrečni usodi Mantove po bitki pri Filipih.²⁶ Vzporednica med zelenimi ravnici ob Minciju in močvirno pokrajino ob izteku Donave, ki se ob tem vsiljuje, je že na prvi pogled pretirana; tem bolj, če vodi v vzporejanje Mantove s čnomorskim Tomis; Poliziano svojega mantovanskega gostitelja, kardinala Francesca Gonzage, gotovo ni želel potisniti v vlogo getskega barbara. Paralela pa dobi čisto drugačen pomen, če v Ovidijevem »pogetenju« prepoznamo literarno metaforo *notranjega* eksila. Zanimivo je, da Poliziano Ovidijeve prikaze getskega barbarstva pogosto nadomešča s patetičnimi upodobitvami duševnih muk (npr. dva leva, ki mu trgata srce v *Epigr.* 29; živi pesnik kot kužno truplo, *Sylva* 241-6²⁷).

Manj kočljiva je vzporednica medičejske Firence ~ avgustejski Rim; v tem pogledu je Polizianov naglo napredujoči umetniški razkroj predvsem poklon Lorenzu kot poosebljenju sodobne civiliziranosti. Zanimivo je, da Poliziano Lorenzovo primerjavo z Avgustom po eni strani pogojuje s »preklicem izgnanstva«, po drugi pa zaščitniku s tem ponuja priložnost, da kot sodobni zgled dobrotljivega vladarja Ovidijevega princepsa celo preseže. (Epilog: s ponovnim sprejemom Poliziana v Firence Lorenzo simbolno »odkupi« Avgustov *crimen*.)

In Poliziano? Ta se v sklepnem delu elegije *de Ovidii exilio et morte* tekmovalno z Ovidijem previdno odreče:

ipsa locum late sancto Cytherea liquore
 irrorat nivea terque quaterque manu.
 vos quoque, Pierides, vati libastis adempto
 carmina, sed nostro non referenda sono. (37-40)

Sama boginja s Kitere v treh, štirih izlivih s svojo belo roko škropi ta kraj (sc. Ovidijev grob). Ve, Pieride, ste umrlemu pesniku darovale pesmi; toda teh s svojim glasom ne morem posredovati.

Toda skromnostna gesta samoutišanja je morda tudi manever, s katerim se avtor teh verzov (neskromno) uvrsti med Ovidijeve dediče.²⁸ »Pobarbarjenje« najbolj urbanega med vsemi avgustejskimi pesniki je predvsem *argumentum e contrario*, s katerim se Poliziano predstavi kot sodobna ustreznica Ovidijevi

²⁵ Prim. Homer *Il.* 2.459 isl.

²⁶ Prim. zlasti *Ecl.* 9.35-36: »nam neque adhuc Vario uideor nec dicere Cinna / digna, sed argutos inter strepere anser olores«, in 27-29: »Vare, tuum nomen, superet modo Mantua nobis, / Mantua uae miserae nimium uicina Cremonae, / cantantes sublime ferent ad sidera cycni.«

²⁷ Prav tam, 30-34.

²⁸ Prim. tudi McGowan, »Ovid and Poliziano in Exile«, 29.

civiliziranosti. Vprašanje, ali je bil njegov spor z Lorenzom globok ali površinski (in potemtakem namenoma predimenzioniran), je v tem pogledu obstransko. Polizianu je politični okvir, v katerega je vgradil svojo začasno izselitev iz Firenc, predvsem omogočil, da kot pesnik-učenjak podoživi Ovidijevo literarno izkušnjo. Dramaturgija Polizianove *imitatio/aemulatio* temelji na vertikalnem dialogu med renesančno Italijo in klasičnim Rimom, Lorenzom in Avgustom, Polizianom in Ovidijem. To ne pomeni, da gre za neresnično, »zgolj« literarno izkušnjo; Polizianovo izgnanstvo v Mantovo je *fikcija* v isti meri, kot je Ovidijevo izgnanstvo v Tomis *mit*; pomebno je, da literarna stilizacija življenjske izkušnje pri obeh presega izkušnjo sólo. Še več: dialog s klasično preteklostjo lahko tudi na horizontalni ravni sooblikuje biografsko oz. zgodovinsko resničnost, saj je rimska klasična poezija v veliki meri narekovala vsebino in formo *resničnega* odnosa med Polizianom in Lorenzom. Meja med literaturo in življenjem je tanka predvsem zato, ker je rimska »dvorna« poezija *sestavina* kulturnega življenja na medičjskem dvoru in »sociolekt« mecenske institucije.

Od Poliziana še enkrat k Prešernu. V Prešernovi »getske« epizodi je politični poudarek močnejši že zato, ker je v ospredju vprašanje kulturne hegemonije in jezikovne asimilacije. Polizianov spor z Lorenzom Veličastnim je bil začasen, četudi najbrž ne namišljen; med Prešernom in njegovim cesarjem pa vendarle tli latentni politični konflikt. Polizianova selitev iz Firenc v Mantovo ne pomeni padca v barbarstvo, Prešeren pa je v svoji deželi kljub vsemu »ujetnik« tujega vladarja in cenzure. Poleg tega je njegov nemški ciklus treba vzeti resno tudi kot poslanico sonarodnjakom.

Vendar se Prešeren v duhu Ovidijeve kozmopolitske ironije nekoliko distancira tudi od narodnobuditeljskega poslanstva, ki si ga je naložil. Na (namišljene) očitke, češ, zakaj kraljice svojega srca ne slavi tudi v nemškem jeziku, odgovarja v jeziku rimske ljubezenske elegije:

Warum *sie*, wert, daß Sänger aller Zungen
Sie priesen von Homer an, dem Hellenen,
Indem sie keiner weicht von allen jenen,
An die den Dichtern je ein Lied gelungen;

Von welcher so mein tiefstes Sein durchdrungen,
Daß ihr allein geweiht all mein Sehnen,
Von mir nur in der Sprache der Slowenen,
Fragt ihr, nicht auch in deutscher wird besungen?

Deutsch sprechen in der Regel hier zu Lande
Die Herrinnen und Herren, die befehlen,
Slowenisch die, so von dem Dienerstande;

Den strengsten Dienst dien' ich, den freie Seelen
 Gedient, die Liebe schlug in ihre Bande,
 Nicht darf ich gegen diese Sitte fehlen.²⁹

Zakaj *nje*, ki bi si zaslužila, da bi jo slavili pevci vseh jezikov od Helena Homerja naprej (ne zaostaja za nobeno od tistih, ki jim je kak pesnik posvetil uspelo pesem), *nje*, ki je tako prepojila moje najgloblje bitje, da le njej velja vse moje hrepenenje – sprašujete, zakaj jo opevam samo v jeziku Slovencev, v nemškem pa ne?

V tej deželi po pravilu govorijo nemško samo gospe in gospodje, ki dajejo ukaze, slovensko pa služabniški stan. Moja služba je neizprosna; služim kot vse svobodne duše, ki jih je ljubezen vpela v svoje vezi. Temu običaju sem dolžan pokorščino.

Govorica tega soneta je govorica avgustejske *recusatio*, temelji pa na ljudski etimologiji etnonima Slovani (Slavi < Sclavi): »Kot zaljubljenec sem dolžan pokorščino samo ljubezni. Pustite torej Slovana, da v jeziku sužnjev piše ljubezenske pesmi.« Si je kranjski *s(c)lavus amoris* nadel divjo getsko masko samo zato, da bi slovanskega pesnika zaščitil v njegovi prvobitni, apolitični ovidijanski vlogi, vlogi pesnika-zaljubljenca? Fikcija Prešernovega ponemčenja ima slejkoprej predvsem promocijsko-propagandni učinek: »Sprašujete, zakaj ...« Podobno Ovidij množicam na rimskih ulicah polaga v usta vprašanje: »Kdo neki je Ovidijeva Korina?«³⁰ Slava, ki se razširja v slovanskem jeziku, je Germanom neznana, tako kot jim je neznana »prava« etimologija imena Slovani/Slavjani. A tudi rimska elegija je s suženjsko govorico dosegla nesmrtno slavo.

Zavezništvo, ki ga Prešeren ob soočenju z germansko večino v habsburškem imperiju sklepa z latinskim svetom, ni zavezništvo z rimskim imperijem in njegovimi romanskimi dediči, temveč z idejnimi obrobji avgustejske klasi-ke. Če se zdi potrebno, da emblematična lika nerazumljenega pesnika-izgnanca in pesnika-sužnja v ljubezni povežemo s to ali ono politično ideologijo, bo še najbolj varno zapisati, da je temeljno sporočilo Prešernovega ovidijanstva individualistično, pacifistično, morda antiimperialistično, nikakor pa ne nacionalistično protigermansko.

Latinsčina je že v Ovidijevih elegijah iz izgnanstva univerzalna metafora civiliziranosti, ki temelji na sposobnosti miselne in umetnostne artikulacije v lastnem jeziku. Na drugi strani so Ovidijev *Geticus sermo*, nemščina Prešernovih meščanskih sonarodnjakov in poslovna angleščina, ki bo v 21. stoletju postala jezik slovenske intelektualne elite. Iz Prešernove getske avanture lahko potegnemo zelo kozmopolitsko poanto: »getsčina« je samo metonimična

²⁹ *Illyrisches Blatt* 10.5.1834, št. 19; Kos, *France Prešeren*, 2:99.

³⁰ *Ars* 3.538: »Et multi, quae sit nostra Corinna, rogant.«

oznaka za različne lokalne oblike univerzalnega barbarstva. Jecljavca, ki si pomaga s kretnjami, ni treba obtoževati narodnega izdajstva. Saj je že dovolj kaznovan.³¹

BIBLIOGRAFIJA

- Barchiesi, Alessandro. *Il poeta e il principe: Ovidio e il discorso augusteo*. Roma-Bari 1994.
- Baum, Wilhelm, izd. *France Prešeren: Deutsche Dichtungen*. Klagenfurt: Kitab, 1999.
- Calvi, Benedetto. *Fonti italiane e latine nel Prešeren maggiore*. Torino: Società editrice internazionale, 1958.
- Gantar, Kajetan. »Paralele med Ovidom in Prešernom.« *Jezik in slovstvo* 5 (1959/60): 189–190.
- —. »De Ovidii in litteris Slovenicis vetustissimis vestigiis.« V: *Acta conventus omnium gentium Ovidianis studiis fovendis Tomis a die XXV ad diem XXXI mensis Augusti MCMLXXII habiti*, ur. Nicolao Barbu, Eugenio Dobroiu, Michael Nasta, 301–308. Bucuresti: Typis Universitatis Bucurestiensis, 1976.
- Gaertner, Jan Felix. »The Discourse Of Displacement In Greco-Roman Antiquity«. V: *Writing Exile: the Discourse of Displacement in Greco-Roman Antiquity and Beyond*, ur. Jan Felix Gaertner, 1–20. Leiden: Brill, 2007.
- Heppner, Harald, ur. *Slowenen und Deutsche im gemeinsamen Raum: neue Forschungen zu einem komplexen Thema*. München: Oldenbourg, 2002.
- Herescu, Nicolae I. »Ovide, le premier poète roumain.« *Fasti Pontifici Ovidio poetae dicati: Acta Philologica* 1 (1958): 93–6.
- Holzberg, Niklas. *Ovid: Dichter und Werk*. Druga, popravljena izdaja. München 1998.
- Juvan, Marko. *Imaginarij Keršta v slovenski literaturi: medbesedilnost recepcije*. Ljubljana: Literatura, 1990.
- Kastelic, Jože. *Umreti ni mogla stara Sibila: Prešeren in antika*. Ljubljana: Modrijan, 2000.
- Kos, Janko, izd. *France Prešeren: Zbrano delo*. 2. zvezek. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1966.
- —. *Prešeren in njegova doba: študije*, Koper: Lipa, 1991.
- Labate, Mario. *L'arte di farsi amare: Modelli culturali e progetto didascalico nell'elegia ovidiana*. Pisa: Giardini, 1984.
- Luck, Georg. »Notes on the Language and Text of Ovid's Tristia.« *HSCP* 65 (1961): 243–261.

³¹ Osební pripis. Getski Prešeren mi že več let nenehno hodi na misel kot (banalna?) prisposoda intelektualnega raznarodovanja. Ne gre samo za vprašanje jezikovnega obstoja; »artikulirano pisanje v lastnem jeziku« je samo zavezujoča forma kulturno in družbeno relevantne vsebine. Kolikor so sodobni Geti sploh sposobni razlikovati med obliko in vsebino, sta njhovi alternativni slaba angleščina in lažni empirizem. Vendar je aktualistični ψόγος v tem primeru predvsem izhodišče za έπαινος. Besedilo je posvečeno profesorju Gantarju v zahvalo za zgled, ki ga je dal več generacijam klasičnih filologov. Bistveno vsebino tega zgleda sem razumel na naslednji način (formulacija je moja): humanistika – vključno s klasično filologijo – življenjsko izhaja iz jezika in je smiselna samo kot področje kulture. V trenutku, ko se odreče artikuliranemu izrazu in se izrodi v kvaziempirično znanost, je že nehala obstajati. – Prirejena različica prvega dela tega besedila bo objavljena v nemščini v reviji *Antike und Abendland* (2011).

- Marinčič, Marko, »Il Battesimo presso la Savica di France Prešeren: un'Eneide 'harvardiana' avanti lettera.« *Centopagine* 1 (2007): 79–86 (<http://www2.units.it/musacacmena/centopagine07.php>).
- McGowan, Matthew. »Ovid and Poliziano in Exile.« *IJCT* 12 (2005): 25–45.
- Močnik, Rastko. *Julija Primic v slovenski književni vedi*. Ljubljana: Sophia, 2006.
- Slodnjak, Anton. »Slovensko romantično pesništvo in Schleglov pogovor o poeziji.« V: *Študije in eseji*, 86–91. Maribor: Obzorja, 1966.
- Williams, Gareth. *Banished Voices: Readings in Ovid's Exile Poetry*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- —. »Ovid's Exilic Poetry: Worlds Apart.« V: *Brill's Companion to Ovid*, ur. Barbara Weiden Boyd, 337–381. Leiden: Brill, 2002.

THE GETIC OVID IN PREŠEREN AND POLITIAN: LITERARY MYTH, POLITICAL PARADIGM, CIVILISATORY ARGUMENT

Summary

For France Prešeren, Ovid is an important literary model (*Gazele [Ghazals]*, *Ljubenzjeni soneti [Amorous Sonnets]*) and the paradigm of an unhappy poet (*Glosa*). In fact, what has prompted some contemporary interpreters to read Ovid's exile to Tomis as mere autobiographical fiction is Ovid's own endeavour to endow his exile with a paradigmatic quality. The experience of the poet-exile, described in the *Tristia* and *Epistulae ex Ponto*, thus acquired the status of a literary myth in the early modern era; it was already Angelo Poliziano who additionally used it as a paradigm of great literary authority, which could be wielded by a contemporary poet-exile as an argument in his conflict with the prince or the state. Politian, who voluntarily withdrew from Florence for six months in 1479–80, applied Ovid's exile in literary form to his own experience; his *Epigram XXVII* sounds the theme of his decline as an artist, which the prince may halt by recalling the poet from the barbarian country. Ovid himself attributed his artistic »decline« to his linguistic alienation, practically illustrating the latter with subtle stylistic devices (such as »stuttering«). Similarly, Prešeren's German cycle, which was published in the *Illyrisches Blatt* and originally intended for publication in his *Poems*, may be read as a didactic staging of denationalisation; the first poem, which expressly alludes to Ovid, effectively portrays by reference to the *Tristia* the spontaneous, uncontrolled process of language assimilation. In this sense, the German cycle is both a warning, aimed at the half-Germanised bourgeoisie, and a self-ironic, metaliterary illustration of linguistic alienation in the poet's home exile.